



## ОГЛЯДИ НАУКОВИХ ВИДАНЬ



## Журнали, збірники

**Народна творчість українців у просторі і часі. Матеріали міжнародної наукової конференції в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня» / За ред. проф. Г. Аркушина. – Луцьк: Мистецька агенція «Терен», 2010. – 544 с.**



До збірника увійшли наукові праці учасників Міжнародної наукової конференції «Народна творчість українців у просторі та часі», яка відбулася 8–9 жовтня 2010 р. у місті Луцьку в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня». Переважна біль-

шість матеріалів – це дослідження з фольклористики, етномузикології, етнолінгвістики та енології.

Перший розділ наукового збірника складають статті: Н. Бовсунівської «Українське народне інструментальне мистецтво як соціокультурний феномен»; В. Буряка «Фольклор у контексті нової парадигми часу»; А. Вовчака «Про проблему каталогізації архівних збірань українського фольклору»; Л. Добрянської «Експедиційна діяльність у Львівській консерваторії 1958–1961 років: початки формування фонограмархіву ПНДЛІМЕ»; І. Довгалюк «До історії польської експедиції Філарета Колесси та Казімежа Мошинського»; І. Коваль-Фучило «Український фольклор в рукописних архівах Москви (Відділ рукописів Російської державної бібліотеки та Російський державний архів літератури і мистецтва)»; О. Кузьменко «Проблеми історичної поетики в сучасній фольклористиці (до питання жанрової цілісності української соціально-побутової лірики)»; Б. Луканюка «Причинки до біографії Климента Квітки: Так коли і де народився Климент Квітка»; В. Мацієвської «Ідеї Климента Квітки і сучасна комплексно-апробаційна та когнітивна методика дослідження традиційної інструментальної музичної культури (до 130-ліття з дня народження видатного українського вчено-

го)»; О. Ошуркевича «Пісня про полон «татарами» Волиночки (до проблеми жанрової специфіки)»; Н. Пастух «Методика дослідження тваринного образу в українському фольклорі: морфологічний рівень»; Ю. Рибачка «Локальні обрядові мелоформи у верхньоприп'ятському басейні»; О. Романчука «Шуточные песни булаештских украинцев: предварительные наблюдения»; Г. Тавлай «Дыхатамія інструментальна і вакальна у традиційній музичній культурі»; О. Харчишин «Фольклорна спадкоємність у співаній поезії Львова кінця 1980-х – початку 1990-х рр.»; Н. Шульської «Як скажуть, то так вже й піде, або Про прозвіська в контексті усної народної творчості».

У статті Наталії Бовсунівської «Українське народне інструментальне мистецтво як соціокультурний феномен» (С. 4–13) представлено коротку історію розвитку українських інструментів; зроблено підсумок діяльності творчих виконавських спілок, окремих педагогів, методики їхньої роботи; відзначено важливість використання передового досвіду для сучасних музикантів та митців майбутнього.

Володимир Буряк, осмислюючи «Фольклор у контексті нової парадигми часу» (С. 14–24), розглянув фольклорне мислення у контексті нової світоглядної системи. На думку автора, українська художня культура дала світові прекрасні зразки континуумо-множинної особистісної свідомості. Це свідчить про те, що за всіх історичних катаклізмів генезис інформаційних кодів народної пам'яті відбувався на успадкованому рівні. Народна пам'ять устигла реставрувати, відтворити блоки інформації, які були вилучені з тих чи інших причин, до постмодерністського поля свідомості нашого часу.

Стаття Андрія Вовчака «Про проблему каталогізації архівних збірань українського фольклору» (С. 25–38) присвячена розгляду актуальної проблеми сучасного документування української народної творчості – каталогізації фольклорних документів архівних фондів. Наголошено на потребі створення спільного реєстру фольклорної спадщини України. Лише у такому випадку, наголошує дослідник, документальна діяльність кожного окремого осередку буде зрозуміла і матиме цінність для всієї наукової спільноти, а отже, буде ефективною й результативною.

Ліна Добрянська, досліджуючи «Експедиційну діяльність у Львівській консерваторії 1958–1961

років: початки формування фонограмархіву ПНДЛМЕ» (С. 39-49), розглянула один із найважливіших етапів в історії етномузикологічних студій Львівської державної консерваторії імені Миколи Лисенка. У 1958-1961 рр. зусиллями її працівників відновлено збирацьку роботу в Галичині, що була перервана на кілька десятиліть. У результаті перших повоєнних експедицій півтори сотні магнітофонних записів західноукраїнського музичного фольклору стали початковим внеском в одну з найбільших національних колекцій народної музики – Музично-етнографічний архів Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка.

Ірина Довгалюк, звернувшись «До історії польської експедиції Філарета Колесси та Казімежа Мошинського» (С. 50-60), з'ясувала, що музично-етнографічна експедиція на Середнє Полісся 1932 р., в якій взяли участь Філарет Колесса, Казімеж Мошинський та Ядвіга Клімашевська, стала важливим спільним українсько-польським проектом із дослідження музичного фольклору поліщуків. Значний результат висліді експедиції забезпечило використання у збирацькій роботі фонографа. Два фонографічні валики із цієї експедиції збереглися до теперішнього часу.

Об'єктом наукових зацікавлень Ірини Коваль-Фучило став «Український фольклор в рукописних архівах Москви (Відділ рукописів Російської державної бібліотеки та Російський державний архів літератури і мистецтва)» (С. 61-70). Дослідниця подала перелік фольклорних матеріалів із Рукописного відділу Російської державної бібліотеки, де стисло описала невідому статтю Ф. Колесси про стан дослідження народної культури в Західній Україні та републікувала думу «Про Олексія Поповича», а також із Російського державного архіву літератури і мистецтв, зокрема одиниці зберігання із Фонду Срезневських, де віднайшла невідомі записи українських народних дум.

Розглядаючи «Проблеми історичної поетики в сучасній фольклористиці (до питання жанрової цілісності української соціально-побутової лірики)» (С. 71-84), Оксана Кузьменко коротко висвітлила актуальні питання теорії фольклору в галузі історичної поетики, зробила критичний огляд праць, автори яких порушують проблемні питання історичної поетики та жанрової цілісності на матеріалі української соціально-побутової лірики.

Богдан Луканюк у статті «Причинки до біографії Климента Квітки: Так коли і де народився Климент Квітка» (С. 85-99), зазначає, що день і місце народження видатного українського етномузикознавця на сьогодні все ще залишаються не встановленими остаточно та потребують документального підтвердження. На думку автора,

день народження К. Квітки 5 лютого 1880 р. припадає на його іменини – день священномученика Климента, а не на 4-е число. Це пояснюється тим, що різниця між юліанським і григоріанським календарями не 12, а 13 днів. Немає жодної упевненості в тому, що власне цього числа К. Квітка народився, а не був тільки охрещений. Щодо місця його народження, то вчений зазначає, що етномузикознавець народився в місті Києві, а не в містечку Хмелів на Полтавщині, що документально не підтверджено.

У дослідженні Вікторії Мацієвської «Ідеї Климента Квітки і сучасна комплексно-апробаційна та когнітивна методика дослідження традиційної інструментальної музичної культури (до 130-ліття з дня народження видатного українського вченого)» (С. 100-109) висвітлено актуальні інструментознавчі ідеї класика української етномузикології К. Квітки та проблеми їхнього втілення та еволюції в сучасній науці. Особливий акцент зроблено на етнопсихологічному, соціологічному та когнітивному аспектах етномузикологічного дослідження. Розглянуто засадничі підходи, науковий апарат і методу системно-етнофонічного, комплексно-апробаційного та когнітивного аналізу на матеріалі традиційної української (передусім гуцульської) скрипкової музики в контексті завдань і досягнень світової науки.

Олекса Ошуркевич, звертаючись до теми «Пісня про полон «татарами» Волиночки (до проблеми жанрової специфіки)» (С. 110-124), зробив спробу дослідження специфіки традиційної народної пісні про полон «татарами» Волиночки – дівчини з Волині, а також розглянув наявні у фольклористичній науці різні жанрові означення цього твору. На основі художньо-поетичних, побутово-сміслових реалій лугцький учений виявив первісну весільно-обрядову функцію відомої народної пісні.

У статті «Методика дослідження тваринного образу в українському фольклорі: морфологічний рівень» (С. 125-141) Надія Пастух з'ясувала значення морфологічних характеристик тварини (зовнішній вигляд, розмір, колір, стадію розвитку, стать, естетичну оцінку, запахи тощо) у формуванні фольклорного зоосимволу, його семантики та функцій. Дослідниця окреслила коло основних проблем, які мають бути висвітлені у дослідженні типового тваринного образу-символу українського фольклору.

Юрій Рибак, вивчаючи «Локальні обрядові мелоформи у верхньоприп'ятському басейні» (С. 142-160), зазначає, що ці рідкісні та локально своєрідні обрядові пісенні форми були виявлені на півночі Волинської області у процесі фронтальних експедицій. Такими є 17 із 46 верхньоприп'ятських мелотипів. Географія ареалів цих наспівів вказує існування трьох консервативних музичних діалектних груп, що, очевидно, має свою історичну підоснову.

Публікація Олексія Романчука «Шуточные песни булаештских украинцев: предварительные наблюдения» (С. 161–167), як зазначає сам автор, є першим кроком у дослідженні жартівливих ліричних пісень українського села Булаешти, що розміщено в центральній частині Республіки Молдова. Основну увагу приділено порівняльному аналізу мовних особливостей булаештських варіантів відомих українських пісень «Ой на горі, на базарі жоне мужів продавале», «Тече вода каламутна» та місцевої пісні «Варела у ребку».

Стаття білоруської дослідниці Галини Тавлай «Дыхатамія інструментальнага і вакальнага у традыцыйнай музычнай культуры» (С. 168–177) присвячена взаємозв'язкам вокального й інструментального першопочатків у традиційній музичній культурі, зокрема впливу комплексу специфічних прикмет пастуших «награшів», що були записані в жіночій голосовій інтерпретації на: 1) спільну дитячу голосову гру і 2) на один із типових весняних наспівів Північної Білорусі. У пісенній структурі (ладовій, ритмічній, темброво-динамічній), у контурі мелодичної лінії, характерних елементах фактури, семантичній скерованості музично-комунікативних акцій проявляються особливості інструментального стилю. Подібним чином це відбувається в весняних і літніх обрядових піснях українців та інших слов'янських народів.

Ольга Харчишин, досліджуючи «Фольклорну спадкоємність у співаній поезії Львова кінця 1980-х – початку 1990-х рр.» (С. 178–195), розглядає цю творчість як своєрідне культурне явище і багатий пісенний пласт, що базується на фольклорній традиції з рисами демократизму, опозиційності до панівної системи, локально-львівським колоритом. У висновках автор зазначає, що співана поезія не обмежується локально-регіональними творчими засобами, а інтегрована в загальнонаціональну культуру задля збереження історичної пам'яті, обстоювання цілісності та незалежності України, об'єднання її «двох берегів», виховання нового покоління волелюбної нації.

У статті Наталії Шкульської «Як скажуть, то так вже й піде, або Про прізвиська в контексті усної народної творчості» (С. 196–204) проаналізовано народно-побутову антропонімію Західного Полісся в контексті усної народної творчості. Визначено спільні особливості між прізвиськами як репрезентантами народної мовотворчості та жанрами фольклору, наведено цікаві мотиви номінації, спільні риси, взаємопов'язані фактори творення та побутування. Фактичний матеріал проілюстровано найбільш цікавими неофіційними найменуваннями із вказівкою на мотиваційну характеристику, засвідчену в розмовній практиці поліщуків. Також наведено складанки про прізвиська, записані від рес-

пондентів, та інші специфічні риси неофіційної системи називання.

До другою розділу збірника Міжнародної наукової конференції «Народна творчість українців у просторі та часі» VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня» увійшли наукові праці: Г. Аркушина «Мова фольклору і говіркове мовлення»; Т. Беценко «Фольклорно-пісенний текст як динамічна структура (на прикладі думового епосу)»; Ж. Воробей «Фольклорні елементи у діалогії М. Малиновської «Гримучі озера» та «Полісся»; Л. Горощко «Ой говорила чиста вода...» (Деякі етнолінгвістичні нотатки на основі аналізу семантичних пар «вода-кров», «вода-око», «вода-мова»); Г. Гримашевич «Народний одяг та взуття Житомирщини у прислів'ях, приказках та загадках»; Ю. Громика «Вияви граматичної аналогії в говірках берестейсько-пінського Полісся (на матеріалі записів місцевого фольклору)»; І. Гунчика «Інваріантна структура okazально-обрядового тексту та апеллятивне й експлікативне фольклорне мовлення»; А. Дудек-Шумиґай «Семантика лексеми коляда в українських говірках південного Підляшшя»; Р. Зінчук «Фонетичні та морфологічні особливості займенників у західнополіських і суміжних говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору)»; Н. Іовхімчук «Власні географічні назви в мові української народної пісні»; Н. Кирилкової «Інтернаціональні елементи в мові української народної казки»; Н. Костусяк «Первинні та вторинні внутрішньотранспозиційні ознаки орудного відмінка іменників: формально-синтаксичний і комунікативний аспекти (на матеріалі волинських народних пісень)»; С. Лавриненко «Власні назви баладного конструку як носії елементів правового знання»; О. Левчук «Диво-кінь в українських обрядових піснях»; І. Мельник «Різновиди та ступені вербалізації (на матеріалі усної народної творчості)»; А. Мойсієнка «Структурно-сміслова організація народної загадки»; О. Нестерчук «Варіанти власних імен у народних піснях Західного Полісся»; А. Поповського «Синтаксичні конструкції в мові фольклору південної України XIX–XX століть»; Н. Хобзей «Дієслова руху із префіксом *ви-*, або звідки та куди виходять, вижджають і таке інше в колядках та щедрівках»; Н. Шевчук «Знахідний відмінок у конструкціях із предикативами активної фізичної дії (на матеріалі усної народної творчості)»; О. Яблонської «Фольклор як джерело етнопсихології: О. Бодянский про специфіку української словесності»; М. Яблонського «Фольклорно-міфологічні елементи в поезиці містерії Віри Вовк «Іконостас України».

Григорій Аркушин, порівнюючи «Мову фольклору і говіркове мовлення» (С. 206–214), дійшов до таких висновків: найменше діалектних відмінностей – у пісенному фольклорі, досить ба-

гато – у прозовому, а найбільше – у так званих складанках-характеристиках говірок.

У статті *Тетяни Беценко* «*Фольклорно-пісенний текст як динамічна структура (на прикладі думового епосу)*» (С. 215–220) розглянуто поняття динаміка стосовно віршового, зокрема фольклорно-пісенного (думового) тексту, обґрунтовано роль текстово-образних універсалій у створенні його динамічності. Зазначено, що окреслені параметри динамічної структури думової оповіді у різнорівневих ракурсах є перспективним напрямом лінгвофольклористичних студій.

*Жанна Воробей*, аналізуючи «*Фольклорні елементи у діалогії М. Малиновської* «Гримучі озера» та «*Полісся*» (С. 221–227), виділяє серед них прислів'я, приказки, приповідки, повір'я, фразеологічні звороти, народні пісні, анекдоти, каламбури, легенди, описи обрядів і звичаїв – усе, що супроводжувало національне життя поліщука на початку ХХ ст. Прислів'я та приказки, які є найбільш живими і становлять 31% усіх фольклорних елементів, звучать із вуст героїв від наймолодшого до найстаршого віку, від жінки-селянки до польської панянки. У романах автор часто використовує також народні пісні, які допомагають більш колоритно відтворити певну ситуацію чи настрій героїв.

*Леся Горюшко* у дослідженні «*Ой говорила чиста вода...*» (Деякі етнолінгвістичні нотатки на основі аналізу семантичних пар «вода-кров», «вода-око», «вода-мова»)» (С. 196–204) констатує значеннєву спаяність понять *вода* і *кров*, *вода* й *око*, *вода* і *мова*, які на вербальному рівні можуть позначати тотожні явища, а у парі *вода-кров* водночас і опозиційні, впорядковуючи та структуруючи таким чином набір одиниць символічної мови культури.

У публікації *Галини Гримашевич* «*Народний одяг та взуття Житомирщини у прислів'ях, приказках та загадках*» (С. 242–253) представлено і прокоментовано багатий паремійний фольклорний матеріал, у якому збережено основні особливості діалектного мовлення Житомирської області. Тексти прислів'їв, приказок і загадок із зафіксованими варіантами подано відповідно до класифікації одягу щодо можливості покриття певної частини людського тіла.

У статті «*Вияви граматичної аналогії в говірках берестейсько-пінського Полісся (на матеріалі записів місцевого фольклору)*» (С. 254–260) *Юрій Громик* проаналізував найбільш характерні особливості словозміни українських говірок берестейсько-пінського Полісся, відбиті в записах місцевого фольклору. Більшість прокоментованих морфологічних явищ – інновації, ареал яких охоплює всі північноукраїнські діалекти.

*Ігор Гунчик*, досліджуючи «*Інваріантну структуру оказально-обрядового тексту та апелятивне*

*й експлікативне фольклорне мовлення*» (С. 261–268), окреслив основні завдання структурного дослідження текстів українських народних молитов, замовлянь та інших типологічно споріднених жанрів, розглянув і проаналізував їх апелятивне й експлікативне мовлення.

*Агнешка Дудек-Шумігай*, з'ясовуючи «*Семантику лексеми коляда в українських говірках південного Підляшшя*» (С. 269–282), подала етимологію і здійснила аналіз семантики лексеми *коляда* в українських говірках південного Підляшшя. Результати польових досліджень виявили, що в обстежених населених пунктах ця лексема має такі значення: 1) день перед Різдвом (24.XII); 2) урочиста вечерея напередодні Різдва; 3) снопик жита, який ставили в кутку хаги напередодні Різдва; 4) пісня, яку виконують колядники; 5) винагорода за колядування; 6) Різдво. Визначено частоту окремих значень цієї лексеми на території південного Підляшшя, а також розглянуто словосполучення з лексемою *коляда* на прикладі свята Богоявлення Господнього.

*Руслана Зінчук* у статті «*Фонетичні та морфологічні особливості займенників у західнополіських і суміжних говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору)*» (С. 283–295) проаналізувала характерні особливості фонетичного оформлення, морфемної будови та словозміни займенників західнополіських і суміжних говірок, засвідчені в записах місцевого фольклору. Дослідниця з'ясувала, що фольклорні тексти, зберігаючи як давні мовні явища, так і фонетико-морфологічні новотвори, типові для певного діалектного ареалу, можуть слугувати одним із джерел вивчення його специфічних рис.

У дослідженні «*Власні географічні назви в мові української народної пісні*» (С. 296–305) *Наталія Іовхімчук* виділила і проаналізувала слова на позначення географічних об'єктів із просторовим значенням, які відображають природне середовище. Автор зазначає, що простір України конкретизують номінації етнічних регіонів, назв старовинних міст. У давніх текстах трапляються номенні колишніх турецьких і татарських міст. В історичних піснях вжито назви країн, що виконують переважно функцію конкретизації.

*Наталія Кирилкова*, з'ясовуючи «*Інтернаціональні елементи в мові української народної казки*» (С. 306–311), дійшла висновку, що численні фольклорні сюжети й образи можна пояснити не лише творчою увагою та фантазією, а й реальними обрядами, які постали на основі спільних форм виробництва, матеріальної культури. Тому схожі орнаментальні формули спостерігаємо в українській казковій прозі та в казках різних народів світу.

Стаття *Наталії Костусяк* «*Первинні та вторинні внутрішньотранспозиційні ознаки орудного*

відмінка іменників: *формально-синтаксичний і комунікативний аспекти (на матеріалі волинських народних пісень)*» (С. 312–324) присвячена комплексному вивченню грамики орудного відмінка. Інструменталь розглянуто на тлі синтаксичного рівня мови, обґрунтовано його первинні та вторинні формально-синтаксичні й комунікативні ознаки, вказано на внутрішню транспозицію орудного відмінка.

Світлана Лавриненко, досліджуючи *«Власні назви баладного конструкту як носії елементів правового знання»* (С. 325–331), розглянула власні назви правосуб'єктів українських народних балад. Аналіз онімів, стверджує дослідниця, дає багатий матеріал для вивчення народних уявлень про коло потреб і можливостей осіб різної статі, віку, суспільного статусу.

Своє комплексне мікродослідження *«Дивокінь в українських обрядових піснях»* (С. 332–338) Оксана Левчук побудувала на матеріалі українських календарно- та родинно-обрядових пісень, проаналізувавши їх морфологічний, акціональний і «соціальний» рівні. Дослідниця з'ясувала відмінності образу чарівного коня з українських фантастичних казок та образу диво-коня, що фігурує в обрядовій поезії.

Ірина Мельник, виділяючи *«Різновиди та ступені вербалізації (на матеріалі усної народної творчості)»* (С. 339–351), описала відмінникову вербалізацію, висвітлила особливості відприкметникової вербалізації, а також охарактеризувала відприкметникову та розглянула відчисливікову вербалізацію. Теоретичні положення основних ступенів переходу інших частин мови в дієслово підтверджено прикладами з усної народної творчості.

У статті *«Структурно-смысловая організація народної загадки»* (С. 352–359) Анатолій Мойсієнко на матеріалі народної загадки простежив власне описовий, констатаційний характер компонентів розглянутих структур, а також проаналізував особливості організації таких структур на зівставно-порівняльній основі відповідних лексичних компонентів.

Оксана Нестерчук, з'ясовуючи *«Варіанти власних імен у народних піснях Західного Полісся»* (С. 360–367), проаналізувала варіанти власних імен у народних піснях Волині та Західного Полісся, подала їх статистику та з'ясувала, якими способами словотвору вони утворені. Для вивчення власних назв дослідниця використала 1327 пісенних текстів зі збірників регіонального фольклору О. Кондратович, О. Ошурквича, Ю. Цехміструка.

У статті Анатолія Поповського *«Синтаксичні конструкції в мові фольклору південної України XIX–XX століть»* (С. 368–380) висвітлено нормативні тенденції синтаксису південноукраїнського фольклору, які сприяли формуванню і утвердженню норм української літературної мови, а також розглянуто особливості місцевих

синтаксичних конструкцій, їх роль у нормативному процесі.

Наталія Хобзей у дослідженні *«Дієслова руху із префіксом ви-, або звідки та куди виходять, виїжджають і таче інше в колядках та щедрівках»* (С. 381–390) використала фольклорні матеріали, записані наприкінці XIX – на початку XX ст. у населених пунктах, що репрезентують говірки південно-західного наріччя української мови. Дослідниця відзначає, що в наведених обрядових текстах простір має не лише характер «закритого» – «відкритого», а радше «захищеного» – «незахищеного», що продиктовано, на думку автора, обрядовістю тексту.

У науковій студії Наталії Шевчук *«Знахідний відмінок у конструкціях із предикатами активної фізичної дії (на матеріалі усної народної творчості)»* (С. 391–402), охарактеризовано знахідний відмінок як центральний відмінок об'єктної синтаксеми. Автор здійснив семантичну диференціацію предикатів активної фізичної дії, висвітлив особливості семантико-синтаксичного зв'язку об'єктного компонента із семантичними групами предикатів активної фізичної дії.

В основу статті Ольги Яблонської *«Фольклор як джерело етнопсихології: О. Бодяньський про специфіку української словесності»* (С. 403–414) лягли спостереження над матеріалами досліджень О. Бодяньського, зокрема його магістерської дисертації *«О народной поэзии славянских племен»* (1837), що стала здобутком епохи фольклористичного преромантизму та романтичної естетики. Наголошено, що О. Бодяньський, разом із М. Костомаровим, один із перших зауважив, що усна народна творчість є вираженням духовно-емоційного та соціального комплексу народу, його індивідуальності.

Максим Яблонський, виокремлюючи *«Фольклорно-міфологічні елементи в поезиці містерії Віри Вовк «Іконостас України»*» (С. 415–428), проаналізував їхню вагомість у художньому тексті, окресливши жанрові особливості твору та дослідивши його основні ідейно-тематичні аспекти. У висновках автор вказує на ідею державотворення як головного лейтмотиву містерії. Автор зазначає, що «Іконостас України» Віри Вовк – це видіння, яке оголює наші праоснови, розкриває суть глибинних сфер національного підсвідомого.

До третього розділу збірника матеріалів наукової конференції включено дослідження: Я. Бодака *«Звичаї та обряди у лемківському весіллі»*; Т. Данилюк-Терещук *«Регіональні особливості народних уявлень про відьом на Західному Поліссі»*; М. Жуйкової *«Міфопоетична семантика української народної гри «Горюдуб»*; О. Кондратович *«Возвеличення жінки-матері в пісенному фольклорі Західного Полісся»*; С. Лиса *«Поліські вірування про перевертнів: від найдавніших часів до сьогодення»*; І. Мацієвського *«Дзвінкові інструменти*

українських Карпат: про сакральне й профанне в традиційному інструменталізмі»; В. Місіюка «Структура народного календаря Західного Полісся»; З. Навроцької «Василь Парахін. Провідні засади творчої діяльності»; Л. Семенюк «Русальні вірування, обряди й пісні Шацького поозер'я: локальна специфіка».

У публікації Ярослава Бодака «Звичаї та обряди у лемківському весіллі» (С. 430-443) вміщено матеріали про весільну обрядовість села Розділля колишнього Горлицького повіту Краківського воєводства (тепер – Республіка Польща). Вони були записані від місцевої жительки Розділля Анни Драган, яка з 1946 р. проживає в місті Бориславі Львівської області. Основні етапи лемківського весілля на Горличчині автор подає у формі сценарію. Він складається із прологу, який включає зальоти (сватання) і руковини (заручини); першої дії («Перед переїздом молоді до дому молодого»), до якої входять картини і сцени п'ятниці, суботи, неділі та понеділка; третьої дії («Після переїзду молоді до дому молодого»), картини та сцени якої припадають на понеділок, вівторок і середу; «Епілогу» зі свадинами і поправинами (відвідинами). Вагому частину матеріалів займає класифікація весільних дій і їх покажчик у вигляді таблиці з колонками, де вказано назву дії, її категорію, місце дії у сценарії весілля, мета дії, місце і час виконання, учасники і виконавці, а також весільні пісні, які виконували під час обрядодії.

Тетяна Данилюк-Терещук, досліджуючи «Регіональні особливості народних уявлень про відьом на Західному Поліссі» (С. 444-453), з'ясувала характерні ознаки, генезу, функції, поведінкові особливості цього міфологічного персонажа, способи його розпізнавання, а також виділила типові для західнополіського регіону мотиви про відьом. У написанні статті автор використала текстовий матеріал, що знаходиться в архіві Полісько-Волинського народознавчого центру (нині – Інституту культурної антропології) та власні польові записи.

У науковій студії Маргарити Жуїкової «Міфопоетична семантика української народної гри «Горюдуб» (С. 454-466) розглянуто номінації та вербальний супровід східнослов'янської гри, відомої в українській традиції під назвою «Горюдуб» (рос. *горелки*). Здійснено зіставний аналіз українських, білоруських та російських варіантів гри, з'ясовано її міфологічні витoki.

Олександра Кондратович у статті «Возвеличення жінки-матері в пісенному фольклорі Західного Полісся» (С. 467-478), зазначає, що в пісенному фольклорі Волинського Полісся жінку-матір зображено як знакову постать у родинній ієрархії та суспільному житті, на яку було покладено відповідальність за вирішення багатьох проблем у сім'ї та громаді. Найперше вона є продовжувачкою роду, яка мала народити

здорових дітей, забезпечити їм повноцінний фізичний та розумовий розвиток, сформувати в них найкращі людські якості. А для цього жінка-мати не повинна допустити руйнування сім'ї як найпершого осередку формування особистості.

У дослідженні Сергія Лиса «Поліські вірування про перевертнів: від найдавніших часів до сьогодення» (С. 479-486) розглянуто проблему зародження та розвитку поліських вірувань про перевертнів. Автор зазначає, що стародавні поліські уявлення про здатність людини до різноманітних перетворень є типовим прикладом індоєвропейських вірувань про невіддільність особистості від світу та загальної природи речей. Людське «я» в оповідах про перетворення виступає не як незмінна суть чи як певна духовна субстанція, а як надзвичайно пластичний процес усвідомлення, який постійно змінюється в контексті всіх інших проявів творчої енергії вічного буття.

Праця Ігоря Мацієвського «Дзвінкові інструменти українських Карпат: про сакральне й профанне в традиційному інструменталізмі» (С. 487-497) присвячена питанням морфології, ергології та функціонування дзвінкових інструментів на українських етнічних теренах Карпат, зокрема Гуцульщини. Дзвінкове мистецтво карпатських горян виразно демонструє живучість найдавніших шарів культури, синкретизму матеріальної та духовної культури, складні взаємозв'язки розмаїтих виявів останньої (від магії, давніх язичницьких вірувань, своєрідних проявів християнської культури і аж до сучасних науково-технічних і мистецьких надбань). Одна з суттєвих – проблема співвідношення магійного й ужиткового, сакрального та профанного у формуванні й функціонуванні традиційних музичних інструментів, а також у шляхах передання та континуації традиції інструментального звукотворення. Українські Карпати в цьому плані постають як своєрідний полістадіальний культурний конгломерат.

Досліджуючи «Структуру народного календаря Західного Полісся» (С. 498-513), Віктор Місіюк звертає увагу на його важливе значення для дослідників місцевої регіональної культури. На думку автора, народний календар Західного Полісся є складним поєднанням кількох календарних систем. Основні його дати мають астрономічну прив'язку, а сам він є результатом своєрідної дихронії, за якої відбувався «переклад мови язичництва на мову християнства». У західнополіському календареві внаслідок поєднання різних календарних систем відбулося дублювання чи заміщення одних дат іншими, тому в ньому зберігся не завжди прозорий, але водночас чіткий поділ на сезони.

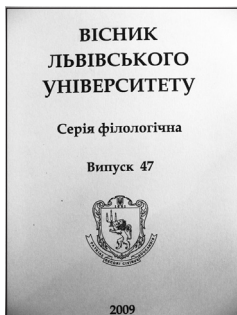
Зоя Навроцька у статті «Василь Парахін. Провідні засади творчої діяльності» (С. 514-519), розглянула творчу діяльність Василя Григоровича

Парахіна (1937 р. н.) – відомого діяча і знавця сучасного українського народного мистецтва. Відображено життєві принципи, фахові переконання, а також проаналізовано головні задачі діяльності та здобутки В. Парахіна, подано оцінку школи народного мистецтва, яку він сформував у селі Журавниках на Волині. Головним завданням цієї творчої особистості є повернення до життя не тільки втраченої духовної ідентичності, а й віри народу у свою силу.

В основу дослідження Лариси Семенової «Русальні вірування, обряди й пісні Шацького поозер'я: локальна специфіка» (С. 520–531) лягли матеріали фольклористичних записів, які були зібрані в населених пунктах Шацького району Волинської області. Дослідниця стверджує, що у віруваннях поліщуків Шацького поозер'я відображені переважно усталені уявлення про зовнішній вигляд, походження та функції русалок. Їх уявляли як духів померлих людей, що живуть у воді, на полі. У період цвітіння жита вони з'являються перед людьми, нагадуючи їм про зв'язок із родом та необхідність дотримання певних обрядів і заборон, порушення яких може завдати шкоди. Русальна обрядова практика обмежується такими формами вшанування русалок як обрядове частування та залишання одягу, проводи русалок передбачають заборону будь-якої праці. Русалка – найчастотніший образ місцевих русальних пісень, більшість із яких у пісенному літньому календарному циклі є незначною.

Підготував Ігор Гунчик

**Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2009. – Вип. 47: Українська фольклористика. – 277 с.**



Черговий випуск «Вісника Львівського університету» за 2009 р. присвячено 100-річчю експедиції Філарета Колесси на Наддніпрянську Україну для запису кобзарського та лірницького репертуару, що відбулася влітку 1908 р. У працях авторів збірника, що відбулася влітку 1908 р. У працях авторів збірника, які згруповані у чотири рубрики – «З історії фольклористики», «Теорія і методологія», «Документування фольклору» та «Публікації», розкрито історію перебігу і важливість цього проекту, висвітлено питання методології дослідження українського фольклору та новітні тенденції зарубіжної фольклористики.

Першу рубрику «З історії фольклористики» склали статті: І. Довгалюк «До історії

експедиції Філарета Колесси на Наддніпрянську Україну», І. Коваль-Фучило «На бічних стежках кобзарського епосу» – історичні думи-пісні, пародійні думи, думи ХХ століття», В. Івашківа «Українские народные предания» Пантелеймона Куліша: до питання творчої історії», О. Наумовської «Михайло Драгоманов – упорядник та дослідник народної прози».

Улітку 2008 р., зазначає Ірина Довгалюк у статті «До історії експедиції Філарета Колесси на Наддніпрянську Україну» (С. 5–27), минуло сто років від часу експедиції Філарета Колесси до Миргорода з метою запису на фонографічні валики кобзарського та лірницького репертуару. У цій статті відстежено історію підготовки, проведення та вислідів цього епохального проекту української інтелігенції початку ХХ ст., висвітлено значення та внесок усіх, хто безпосередньо долучився до збереження для нащадків традиційного репертуару кобзарів і лірників, зокрема: Філарета Колесси, Лесі Українки, Климента Квітки й Опанаса Сластьона.

У дослідженні Ірини Коваль-Фучило «На бічних стежках кобзарського епосу» – історичні думи-пісні, пародійні думи, думи ХХ століття» (С. 28–37) основну увагу зосереджено на аналізі нетипових жанрів українського думового епосу: історичних дум-пісень, пародійних дум, дум-новотворів ХХ ст. Їх виникнення та функціонування свідчить про значний внутрішній потенціал думової традиції, специфічні закони побутування дум, що уможливили зародження інших, подібних до дум жанрових утворень, трансформацію численних формальних елементів думового епосу, проте не спричинили занепаду класичних варіантів дум.

У статті Василя Івашківа «Українские народные предания» Пантелеймона Куліша: до питання творчої історії» (С. 38–62) проаналізовано особливості фольклористичної діяльності Пантелеймона Куліша (1819–1897) у 1840-х роках, результатом якої став збірник народної прози «Українские народные предания», внадрукований 1847 р., але тоді ж заборонений і конфіскований (побачив світ лише 1893 р.). Використання численних архівних матеріалів та листування дало змогу переконалише написати про специфіку праці Куліша-фольклориста, розглянути питання його втручання у народнопоетичні тексти.

Розпрацьовуючи тему «Михайло Драгоманов – упорядник та дослідник народної прози» (С. 63–74), Олеся Наумовська з'ясувала малознані сторінки наукової біографії М. Драгоманова, проаналізувала особливості методології вченого, зацентрувала увагу на виокремленні у М. Драгоманова психологічної складової при вивченні народної творчості. У висновках дослідниця вказала на різнобічність інтересів вченого і висловила думку, що М. Драгоманов належить до тих фольклористів ХІХ ст., котрі не дотримували